

ॐ अथ पञ्चदशोऽध्यायः Om atha pañcadaśo'dhyāyah

श्रीभगवानुवाच ।

śrībhagavān uvāca

ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ।

ūrdhvamūlam adhaḥśākham aśvattham prāhuravyayam

छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥

chandānsi yasya parṇāni yastam veda sa vedavit

अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः ।

adhaścordhvaṁ prasṛtāstasya śākhāḥ

अधश्च मूलान्यनुसन्ततानि कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके ॥

*guṇaprapṛddhā viṣayapravālāḥ
adhaśca mūlānyanusantatāni*

न रूपमस्येह तथोपलभ्यते नान्तो न चादिर्न च सम्प्रतिष्ठा ।

*karmānubandhīni manuṣyaloke
na rūpam asyeha tathopalabhyate*

अश्वत्थमेनं सुविरूढमूलं असङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा ॥

*nānto na cādirna ca sampratiṣṭhā
aśvattham enam suvirūḍhamūlam*

ततः पदं तत्परिमार्गित्व्यं यस्मिन्नाता न निवर्तन्ति भूयः ।

*asaṅgasaṣtreṇa dṛḍhena chittvā
tataḥ padam tat parimārgitavyam*

तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी ॥

*yasmin gatā na nivartanti bhūyaḥ
tam eva cādyam puruṣam prapadye*

निर्मानमोहा जितसङ्गदोषा अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः ।

*yataḥ pravṛttilḥ prasṛtā purāṇī
nirmānamohā jitasāṅgadoṣāḥ*

द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसङ्गैः गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत् ॥

*adhyātmanityā viniṣṛttakāmāḥ
dvandvairvimuktāḥ sukhaduḥkhasañjñaiḥ*

न तद्भासयते सूर्यो न शशाङ्को न पावकः ।

*gacchanyamūḍhāḥ padam avyayam tat
na tad bhāsayate sūryaḥ na śaśāṅko na pāvakaḥ*

यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम ॥

yad gatoḥ na nivartante tad dhāma paramam mama

ममैवांशो जीवलोके जीवभूतः सनातनः ।

mamaivāṁśo jīvaloke jīvabhūtaḥ sanātanaḥ

मनःषष्ठानीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति ॥

manaḥṣaṣṭhānīndriyāṇi prakṛtisthāni karṣati

शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः ।

śarīraṁ yad avāpnoti yaccāpyutkrāmatīśvaraḥ

गृहीत्वैतानि संयाति वायुर्गन्धानिवाशयात् ॥

gṛhītvaitāni saṁyāti vāyurgandhānivaśayāt

श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च ।

śrotraṁ cakṣuḥ sparśanam ca rasanam ghrāṇam eva ca

अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥

adhiṣṭhāya manaścāyam viṣayān upasevate

उत्क्रामन्तं स्थितं वापि भुञ्जानं वा गुणान्वितम् ।

utkrāmantaṁ sthitaṁ vāpi bhujñānaṁ vā guṇānvitam

विमूढा नानुपश्यन्ति पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः ॥

vimūḍhā nānupaśyanti paśyanti jñānacakṣuṣaḥ

यतन्तो योगिनश्चैनं पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम् ।

yatanto yoginaścainaṁ paśyantyātmanyavasthitam

यतन्तोऽप्यकृतात्मानो नैनं पश्यन्त्यचेतसः ॥

yatanto'apyakṛtātmanaḥ nainaṁ paśyantyacetasāḥ

यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम् ।
यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकम् ॥

गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा ।
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः ॥

अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः ।
प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम् ॥

सर्वस्य चाहं हृदि सन्निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनञ्च ।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम् ॥

द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च ।
क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते ॥

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः ।
यो लोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्यय ईश्वरः ॥

यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपि चोत्तमः ।
अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥

यो मामेवमसम्मूढो जानाति पुरुषोत्तमम् ।
स सर्वविद्भजति मां सर्वभावेन भारत ॥

इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयानघ ।
एतद्ब्रुध्वा बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ॥

yad ādityagatam tejah jagad bhāsayate'khilam
yaccandramasi yaccāgnau tattejo viddhi māmakam

gām āviśya ca bhūtāni dhārayāmyaham ojasā
puṣṇāmi cauśadhīḥ sarvāḥ somo bhūtvā rasātmakeḥ

aham vaiśvānaro bhūtvā prāṇināṃ deham āśritaḥ
prāṇāpānasamāyuktaḥ pacāmyannaṃ caturvidham

sarvasya cāham hṛdi sanniviṣṭaḥ
mattaḥ smṛtirjñānam apohanaṃ ca
vedaiśca sarvairaham eva vedyaḥ

vedāntakṛd vedavid eva cāham
dvāvīmau puruṣau loka kṣaraścaḥkṣara eva ca
kṣaraḥ sarvāṇi bhūtāni kūṭastho'kṣara ucyate

uttamaḥ puruṣastvanyaḥ paramātmetyudāhṛtaḥ
yo lokatrayamāviśya bibhartavyaya īśvaraḥ

yasmāt kṣaram atīto'ham akṣarād api cottamaḥ
ato'smi loka vede ca prathitaḥ puruṣottamaḥ

yo mām evam asammūḍhaḥ jānāti puruṣottamam
sa sarvavid bhajati mām sarvabhāvena bhārata

iti guhyatamaṃ śāstram idam uktaṃ mayānagha
etad buddhvā buddhimān syāt kṛtakṛtyaśca bhārata

ॐ तत्सत् इति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे

श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुरुषोत्तमयोगो नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥

om tatsat iti śrīmadbhagavadgītāsu upaniṣatsu brahma-vidyāyāṃ yoga-śāstre

śrīkṛṣṇārjunasanivāde puruṣottama-yogo nāma pañcadaśo'dhyāyaḥ

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं ब्रज । अहं त्वा सर्वपापेभ्यः मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥

sarvadharmān parityajya mām ekaṃ śaraṇaṃ vraja, aham tvā sarvapāpebhyaḥ mokṣayisyāmi mā śucaḥ

हरिः ॐ hariḥ om

ॐ ब्रह्मार्पणं ब्रह्महविः ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम् । ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना ॥

om brahmārpaṇaṃ brahma haviḥ brahmāgnau brahmaṇā hutam

brahmaiva tena gantavyaṃ brahmakarmasamādhinā

[ॐ नमःपार्वतीपतये] हर हर महादेव [om namaḥ pārvatī pataye] hara hara mahādeva